

פרק ח

שיעור לדוגמא

על פי הכללים הני"ל

על מנת להמחיש יותר את הכללים והעצות שהובאו לעיל, יובא להלן נושא אחד המוגש כשיעור שלם (ניתן גם לחלקו לשניים ושלושה שיעורים) שבו יומחש כיצד מיישמים הלכה למעשה את הכללים שהובאו לעיל. השיעור בנוי באופן המותאם למי שאין לו שום רקע בחסידות והוא לומד ושומע על הנושא הזה לראשונה, ולאידך, גם אלו שמכירים את המושגים, יוכלו להפיק ממנו תועלת.

כמובן שהבא להלן הוא הצעה בלבד, וגם נושא זה עצמו ניתן ללמד באופנים נוספים, ובהדגשים אחרים.

[למען הסדר הטוב, מכאן והלאה כאשר הדברים במאמר המוסגר כזה, אין זה חלק מהשיעור עצמו, אלא כהפניית תשומת הלב של מוסר השיעור, להיווכח כיצד הכללים שהובאו לעיל מיושמים במהלך השיעור].

הנושא הנבחר הוא: "ארבע עולמות - אצילות בריאה יצירה ועשיה".

[נושא זה נבחר מכמה סיבות:

א. נושא זה הוא יסודי ומרכזי בתורת החסידות, והבנתו בצורה ברורה מסייעת

להבין מהלכים רבים, ומאמרים רבים.

ב. זהו מושג ב"קבלה" ו"בתורת הסוד" שיכול למשוך אנשים ולסקרן אותם.

ג. באמצעות השיעור הזה, האדם נחשף לרבדים שונים בתוכו ומילא מזדהה יותר עם המושגים הנלמדים.

ד. כפי שנראה במהלך השיעור, את התכנים של השיעור הזה אנו יכולים למצוא בחיים האישיים של כל אחד ואחד, וניתן להביא רעיונות אלו ליישום בפועל בדוגמאות והדרכות יומיומיות.

ה. מחמת היסודיות של נושא זה, אפשר לקשר אותו ולבאר דרכו עניינים יסודיים נוספים, כמו "דירה בתחתונים", "השליחות האישית של כל אחד", "התקשרות לרבי", "גאולה ומשיח" ועוד, כפי שיתבאר בהמשך.

פתיחת השיעור

[בתחילת השיעור כדאי לחלק דף מקורות בדוגמת הדף שלפנינו]

ארבע עולמות - דף מקורות

פיסקה 1: המקור בתורה

"כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיהו, מ"ג, ז).

פיסקה 2 - עולם היצירה

"בעולם היצירה מאירות שם מדותיו של אין סוף ברוך הוא לבדן, שהן אהבתו ופחדו ויראתו כו'. . . ולכן זאת היא עבודת המלאכים תמיד יומם ולילה לא ישקוטו, לעמוד ביראה ופחד וכו', והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה מיכאל היא האהבה כו'" (תניא פרק לט).

פיסקה 3 - עולם הבריאה

"אבל בעולם הבריאה מאירות שם חכמתו ובינתו ודעתו של אין סוף ברוך הוא, שהן מקור המדות ואם ושרש להן. . . ולכן הוא מדור נשמות הצדיקים עובדי ה' בדחילו ורחימו (-ביראה ואהבה) הנמשכות מן הבינה ודעת דגדולת אין סוף ברוך הוא" (תניא פרק לט).

פיסקה 4 - אצילות

"ועולם האצילות הוא למעלה מהשכל וההשגה וההבנה לשכל נברא. . . ולכן לית מחשבתא דילהון תפיסא שם כלל (-אין מחשבת הנבראים תופסת שם כלל), לכן הוא מדור לצדיקים הגדולים שעבודתם היא. . . בבחינת מרכבה ממש לאין סוף ברוך הוא, וליבטל אליו במציאות ולהכלל באורו יתברך, הם וכל אשר להם, על ידי קיום התורה והמצוות, על דרך שאמרו האבות הן הן המרכבה והיינו לפי שכל ימיהם היתה זאת עבודתם" (תניא פרק לט).

פיסקה 5 - מסע הנשמה

"נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה, אתה יצרתה, ואתה נפחתה בי"...
(ברכות השחר).

פיסקה 6 - היחס בין הטוב והרע

תחלת הכל הוא בקדושה, דהיינו עולם האצילות - "כולו טוב", ואחר כך נמשך למטה על ידי הממוצעים לעולם הבריאה - "רובו טוב ומיעוטו רע", ועולם היצירה - "חציו טוב וחציו רע", עד לעולם העשיה ש"רובו רע" (ספר המאמרים תשל"ג).

המקור לחלוקה זו היא - בין השאר - בעץ חיים (הקדמה לשער מג) ושם כותב כך:

"וההפרש הוא: שבבריאה הקליפה מועטת מן הקדושה ונפרדת ואינה נדבקה, וביצירה הקליפה והקדושה בשיקול אחד ואינן מתערבים, ובעשיה הקליפה מרובה על הקדושה, ומעורבים טוב ורע, בבחינת הלבושים ולא בבחינת הכלים והעצמות חס ושלום, והבן זה היטב ואל תטעה".

[השיעור נפתח עם הקדמה בעל-פה, המהווה פתיח להסברת הנושא שאותו אנו הולכים ללמד, והדגשת כמה עניינים נחוצים, כדי שהדברים לא ישמעו "מגושמים" חלילה].

בתורת הקבלה והחסידות מבואר כי לבריאת העולם הגשמי שלנו, קדמו עולמות רוחניים. אנו נלמד על מבנה כללי ויסודי של העולמות כפי שנחלקים לארבע, אשר מבנה זה מקביל להרבה תחומים ועניינים בחיים.

למרות שאנו נמצאים בעולם הגשמי הפיזי, הרי המבנה הזה קשור באופן ישיר אלינו, כי הנשמה שבנו עברה את כל אותם העולמות, ולכן גם בתוכנו יש את אותו מבנה פנימי, כפי שנראה בהמשך.

כשמדברים על עולמות רוחניים, צריך להדגיש שלא מדובר על הבדלים בין מרחבים גשמיים, אלא על מהויות רוחניות שונות. כשאנו אומרים לדוגמא ש"עולם היצירה" (כפי שיבואר עניינו בהמשך) הוא למעלה מ"עולם העשיה", אין הפירוש שאם ניקח מטוס ונתרומם כמה מאות קילומטרים, נגיע לעולם הנקרא "עולם היצירה"... בעצם, כל העולמות נמצאים כאן, באותו מקום. אלא שה'תודעה' הרוחנית של עולם היצירה היא נעלית יותר מה'תודעה' הרוחנית של עולם העשיה.

ניתן להביא לזה משל, מרמות לימוד שונות. כשאומרים לדוגמא שהילד עלה מכיתה א' לכיתה ב', אין הכוונה שכיתה ב' נמצאת בקומה השניה וכיתה א' בקומה הראשונה. בהחלט יתכן שהכיתות נמצאות דלת ליד דלת, אלא שרמת הלימוד והגיל של כיתה ב' היא גבוהה יותר, ולכן כיתה ב' היא גבוהה יותר מכיתה א'.

דוגמא נוספת: בעלי החיים נמצאים וחיים באותו עולם שלנו, אך התודעה שלהם הינה תודעה אחרת לגמרי. ניתן לומר, שהעולם של "בני האדם" הוא עולם נעלה באין ערוך מעולמם של "בעלי החיים" (בהנחה שהאדם עצמו לא מתנהג כמו חיה...), למרות שמבחינת מקום מגורים פיזי, הם גרים על אותו שטח גשמי.

וכך במעבר בין העולמות הרוחניות, עולם היצירה הוא עולם שבו יש תודעה רוחנית אלוקית עליונה יותר, ולכן הוא נחשב לעולם גבוה יותר מאשר עולם העשיה. המעבר בין עולם לעולם נעשה על ידי "צמצום". כלומר, על

ידי התמעטות האור וההתגלות האלוקית, מה שיוצר ומאפשר את הירידה לעולם נמוך יותר.

למרות שהנושא שאנו הולכים ללמוד, הוא נושא המבואר בתורת הקבלה והחסידות, הרי כל העניינים שמובאים בפנימיות התורה, יש להם מקור ורמז גם בתורה שבכתב. לכן נתחיל דוקא עם קריאת פסוק מספר ישעיה, שרמוזים בו המימדים השונים של העולמות.

[לאחר הקדמה זו, ניתן לקרוא את פיסקה 1. לא לשכוח: לקרוא לאט לאט!]

פיסקה 1: המקור בתורה

"כל הנקרא בשמי ולכבודי, בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיהו, מ"ג, ז).

בפסוק זה נרמזים כל ארבעת העולמות. המילים הראשונות "כל הנקרא בשמי ולכבודי", רומזות לעולם העליון והנעלה ביותר במבנה העולמות עליו אנו לומדים, והוא נקרא "עולם האצילות". עולם האצילות הוא עולם של אלוקות שבו מתגלה שמו וכבודו של ה' כמו שהוא.

לאחר מכן הפסוק רומז על שלושת העולמות שמתחתיו, שהם כבר עולמות של נבראים: "בראתיו" - כנגד עולם הבריאה, "יצרתיו" - כנגד עולם היצירה, "אף עשיתיו" - כנגד עולם העשייה.

[כדאי לשים לב: בשלב זה עדיין לא הוסברו מהם אותם עולמות, אלא רק מראים כיצד פנימיות התורה רמוזה ונמצאת גם בתורה שבכתב. ענין זה הוא בעל חשיבות גדולה, כדי ליצור אצל האדם את החיבור, בין התורה באופן כללי, לפנימיות התורה, ולבטא בכך שזוהי תורה אחת, ופנימיות התורה היא הפנימיות של הנגלה.

יש לציין, כי פסוק זה מוסבר בחסידות בפרטיות יותר, כמו לדוגמה הדיוק במילים "שמי וכבודי", או הביאור בכך שכתוב "אף עשיתיו", בתוספת המילה "אף". אך כשאנו מדברים על שיעור הנמסר לקהל הרחב, יתכן שבשלב זה כדאי להשאיר ביאורים אלו להמשך או לשיעור המיועד למתקדמים יותר... הערה זו נכונה גם לגבי שאר הנושאים והעניינים שיובאו להלן, שחלקם ניתנים להרחבה

ולעומק, אלא שיש לדעת גם את "סוד הצמצום"...].

לאחר שראינו את החלוקה הכללית של העולמות, ננסה להבין את משמעותם של העולמות בפרטיות יותר.

נתחיל דוקא עם העולם הנמוך ביותר - עולם העשייה, שהוא העולם שלנו, וממילא קל לנו יותר להבין את מהותו ומשמעותו, ומתוך כך נוכל "לעלות" ו"לטפס" גם לשאר העולמות.

[ולהעיר, כי אף שבפרטיות יותר מבואר כי יש "עולם העשייה הגשמי" ו"עולם העשייה הרוחני", כדי לא לבלבל את סולם הדרגות, כדאי להשאיר גם את ענין זה למתקדמים יותר...].

העולם שלנו נקרא עולם העשייה. כשמו כן הוא, העיקר בו הוא המעשה. למרות שישנם מימדים נוספים בעולם שלנו, כמו הבנה שכלית, רגש, וכדומה, הנה העיקר בעולם שלנו הוא המעשה בפועל.

ניתן לזה דוגמא: אדם קם בבוקר והוא רעב. באם ירצה לאכול ויתכנן לאכול, אך לא יאכל בפועל, הוא יישאר רעב. בשביל לא להיות רעב, הוא צריך לאכול בפועל ממש. כי בעולם שלנו, פחות רלוונטי מה חשבת ומה הרגשת, אלא בעיקר מה עשית.

גם כשמדובר על המצוות, המבטאות את הקשר שלנו מול האלקים, בעולם שלנו העיקר הוא המעשה. לכן גם המצוות מחולקת ל"מצוות עשה", ו"מצוות לא תעשה", כי רובן ככולן של המצוות בעולם שלנו, קשורות למעשה שלנו.

נכון אמנם שיש חשיבות לכך שהמצוות ייעשו מתוך כוונה ורגש, אבל אין זה "מעכב" את עצם עשיית המצוה. לעומת זאת, כוונה ותכנון ללא קיום במעשה בפועל, הרי בעולמנו הגשמי - התוצאה היא שהמצוה לא נעשתה.

יתרה מזו, גם מעשה הנעשה ללא ידיעתו של האדם, יש לו ערך וחשיבות, מצד המעשה עצמו. לדוגמא: אדם שנפל מטבע מכיסו, ולאחריו עבר אדם "עניי" שמצא מטבע זה ברחוב והשתמש בו לצרכו, הרי אף שאותו אדם שהמטבע היה שייך לו לא יודע בכלל שחסר לו מטבע, ויתכן שלעולם גם לא יידע, וכל שכן שהוא לא התכוון למוסרו למישהו אחר, הרי בנוגע לפועל,

מטבע ממנו עבר לעני והחיה אותו, וממילא, הרי אותו אחד קיים בזה מצוות צדקה.

וזהו בגלל שאנו נמצאים בעולם גשמי הנקרא עולם העשייה, שהכח הדומיננטי ביותר בו - הוא המעשה.

העולם שמעל עולם העשייה נקרא עולם היצירה. עולם היצירה הוא עולם רוחני. מי נמצא באותו עולם? נבראים רוחניים, כמו נשמות ומלאכים.

את המאפיין של אותו עולם נוכל להבין כשנקרא את הפסקה הבאה:

פיסקה 2 - עולם היצירה

"בעולם היצירה מאירות שם מדותיו של אין סוף ברוך הוא לבדן, שהן אהבתו ופחדו ויראתו כו'. . . ולכן זאת היא עבודת המלאכים תמיד יומם ולילה לא ישקוטו, לעמוד ביראה ופחד וכו', והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה מיכאל היא האהבה כו'" (תניא פרק לט).

נסביר במילים פשוטות את מה שקראנו:

עולם היצירה, שהוא עולם רוחני כאמור, הינו עולם שמבטא את המידות האלוקיות. המידות הינם הרגשות. פירושו של דבר, שהכח הדומיננטי באותו עולם, הוא בעיקר חוויה רגשית.

כיון שמדובר על עולם רוחני, אין נמצאים שם נבראים גשמיים, אבל זהו "עולם" העומד בפני עצמו לכל דבר וענין, יש שם גם נבראים רוחניים כמו נשמות ומלאכים.

המלאכים שנמצאים שם, לדוגמא, חווים את קירבתם לה' באופן של רגש - הם אוהבים את ה', הם יראים מה'. תלוי כמובן בסוג המלאך, ולאיזה "קבוצה" הוא שייך, מחנה מיכאל שייך יותר לחסד, "קו ימין", והוא מבטא את רגשותיו בעיקר ביחס של אהבה. מחנה גבריאל שייך יותר לגבורה, "קו שמאל", והוא מבטא את רגשותיו ביראה, וכן הלאה, בסוגים שונים של מלאכים ונשמות.

[כאן אולי כדאי לקרוא פעם נוספת את הפיסקה שהובאה לעיל בהסברת עולם היצירה, ולשים יותר דגש על ביאור המילים].

גם בעולם שלנו, אנו יכולים למצוא אנשים שהם יותר רגשיים, נמשכים יותר לאומנות, יצירה וכדומה, וקל להם לבטא את עצמם מבחינה רגשית.

מעל עולם היצירה, בסדר העולמות, עומד עולם הבריאה.

את המאפיין בעולם הבריאה נוכל להבין כשנקרא את הפסיקה הבאה:

פיסקה 3 – עולם הבריאה

"אבל בעולם הבריאה מאירות שם חכמתו ובינתו ודעתו של אין סוף ברוך הוא, שהן מקור המדות ואם ושרש להן . . . ולכן הוא מדור נשמות הצדיקים עובדי ה' בדחילו ורחימו (-ביראה ואהבה) הנמשכות מן הבינה ודעת דגדולת אין סוף ברוך הוא" (תניא פרק לט).

כלומר: עולם הבריאה, שהוא בוודאי גם עולם רוחני מופלא, אשר הנבראים שבו הם נבראים רוחניים - נשמות ומלאכים, הוא עולם שהמאפיין העיקרי שלו הוא - שכל. הגילויים האלווקיים, חכמה בינה ודעת, הם המאירים שם. הרגשות שמתעוררים שם אינם רגשות טבעיים, אלא רגשות שנוצרו על ידי התבוננות שכלית והעמקה.

אפשר לבאר זאת בשפה ציורית, שהמלאכים שבעולם הבריאה, מסתכלים על המלאכים שבעולם היצירה שמתחתיהם, בהסתכלות של "מלמעלה למטה", כמו אדם שאצלו השכל הוא העיקר וכל דבר הוא חוקר, מתבונן ומעמיק בשכלו, והוא מסתכל "מלמעלה למטה" על אדם "רגשי" בטבעו, שהביטוי הפנימי העיקרי שלו הוא התרגשות טבעית, והשכל שלו "משרת" את הרגשות ומעורר אותם, ולא עומד כדבר חשוב בפני עצמו.

וכביכול, כשהמלאך בעולם היצירה פוגש את חברו המלאך... הוא שואל אותו "מה הרגשת היום?", "איך היו התחושות שלך?", "באיזה אופן אהבת את ה' היום (או יראת ממנו)?", ואילו כשהמלאך בעולם הבריאה פוגש את

חברו, הוא שואל אותו "מה למדת היום?" "איזו השכלה אלוקית השכלת היום?" וכדומה.

גם בעולם שלנו אנו יכולים למצוא אנשים שחוקרים כל דבר, מחפשים להבין אותו בשכלם, מעמיקים ומתפלספים וכדומה, ורגשותיהם מנוהלים באופן מוחלט על ידי השכל.

המכנה המשותף לשלושת עולמות אלו - עשייה, יצירה ובריאה, הוא שהם עולמות של נבראים, בעלי מודעות עצמית נפרדת. הנברא אמנם עושה את רצון ה' (בעולם העשייה), מרגיש ואוהב (בעולם היצירה) ומשכיל ומבין בגדלותו (בעולם הבריאה), אבל עדיין יש כאן שתי מהויות נפרדות - הבורא והנברא.

שונה מהם הוא עולם האצילות הבא מעליהם, שהוא עולם של הבורא. אין זה נברא שמתייחס אל הבורא, אלא עולם של התגלות כוחות הבורא עצמו.

על מנת להבין זאת יותר, נקראת את הפסקה הבאה:

פיסקה 4 - אצילות

"ועולם האצילות הוא למעלה מהשכל וההשגה וההבנה לשכל נברא . . ולכן לית מחשבתא דילהון תפיסא שם כלל (-אין מחשבת הנבראים תופסת שם כלל), לכן הוא מדור לצדיקים הגדולים שעבודתם היא . . בבחינת מרכבה ממש לאין סוף ברוך הוא, וליבטל אליו במציאות ולהכלל באורו יתברך, הם וכל אשר להם, על ידי קיום התורה והמצות, על דרך שאמרו האבות הן הן המרכבה והיינו לפי שכל ימיהם היתה זאת עבודתם" (תניא פרק לט).

פירוש הדברים:

עולם האצילות הוא העולם שבו מתגלים כוחותיו של הבורא כמו שהם.

"אצילות" זה מלשון האצלה והפרשה, כלומר גילוי אלקי הנאצל ממנו, וגם מלשון "אצלו וסמוך".

בעולם האצילות אין מקום לנבראים בעלי מודעות עצמית נפרדת, לכן גם נבראים רוחניים כמו מלאכים - באם הם מרגישים את עצמאותם כ"נבראים", אינם יכולים להיות בעולם האצילות.

רק כאשר ישנה התבטלות מוחלטת לאלוקות, כלומר התמזגות שלימה ללא הרגשה עצמית נפרדת, ניתן "להיות" בחויית עולם האצילות. ולכן עולם זה הוא המדור לאותן נשמות גבוהות שאין להן שום רצון עצמי, והם בטלים לגמרי, כמרכבה הבטלה אל הרוכב, כמו נשמות אבותינו - אברהם, יצחק ויעקב.

אך מי שאינו במקום זה, אלא הוא עדיין בחויית ה"אני" העצמי, הנפרד, אין הוא יכול להיות בדרגת האצילות.

אם נרצה להביא דוגמא אנושית לחוויה זו, הרי זה כמו הורים המתמסרים לילדיהם, ומוכנים לוותר עבורם על דברים עיקריים, למעלה משכל והיגיון. או כמו חייל שבזמן מלחמה מוסר את עצמו למען הניצחון למעלה מכל שיקולים שכליים של רווח והפסד וכדומה. כלומר, מדובר כאן על התמסרות מוחלטת של ה"אני" אל ערכיות אחרת, נעלית.

אם כן, נמצא שהמאפיין העיקרי של עולם העשיה הוא - המעשה. היצירה - הרגש. הבריאה - השכל. האצילות - התמסרות והתבטלות עצמית שלמעלה מהשכל.

כאן צריך להדגיש: מאחר שכל עולם הוא "ישות" שלימה בפני עצמה, הרי בוודאי שבכל עולם יש את ארבעת המימדים הללו. גם בעולם העשיה יש רגש, שכל וכו'. וכן בשאר העולמות. אך בכל עולם חלק אחר הוא המודגש יותר והדומיננטי יותר.

על דרך זה אצל בני האדם: למרות שלכל אחד יש מוח ולב, ידים ורגלים שאיתם הוא הולך ועושה וכדומה, הרי אצל כל אחד מודגשות תכונות אחרות, והן העיקריות בו. אצל אחד - השכל הוא העיקר, וכל דבר, גם מעשיו ורגשותיו, מנווטים ומונהגים על ידי השכל. אצל השני - יש יותר התגברות רגשית, וה"לב" הוא זה שמוליך אותו, ויש אדם שהוא יותר "איש ביצועי", למרות שבוודאי גם לו יש שכל ולב וכו'.

וכשם שגוף בריא הוא גוף שכל האברים מתפקדים בו, כך בכללות הבריאה, צריך את כל סוגי האנשים, וכל אחד משלים את רעהו, בייחודיות הפרטית שלו.

הסיבה הפנימית שלכל אדם יש את כל התכונות הנזכרות, ולמרות זאת יש לו ייחודיות ושוני מהאחרים, היא בגלל האופן שבו ירדה הנשמה לעולמנו הגשמי.

ירידתה היתה על ידי השתלשלותה בכל ארבעת העולמות, וכפי שהדבר נרמז בנוסח התפילה, כפי שנקרא בפסקה הבאה:

פיסקה 5 - מסע הנשמה

"נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה, אתה יצרתה, ואתה נפחתה בי"... (ברכות השחר).

בברכה זו נרמז שרש הנשמות ומסען הרוחני מלמעלה למטה:

הנשמה ה"טהורה היא", זו הנשמה כפי שהיא בדרגת עולם האצילות. "אתה בראתה" - זו הנשמה בעולם הבריאה. "אתה יצרתה" - זו הנשמה בעולם היצירה. "ואתה נפחת בי" - זו הנשמה כפי שנכנסת לגוף בעולם הזה הגשמי.

מאחר שכל נשמה עוברת את התהליך של מעבר בכל ארבעת העולמות, טמון בכל נשמה הכוח להתפתח בפנימיות ולהתעלות בכל ארבעת שלבי הסולם של עולמות אלו.

למרות שכל הנשמות עברו את אותו מסלול של ארבעת העולמות - אצילות, בריאה, יצירה ועשיה, כל אחת קיבלה תכונות מיוחדות ומבטאת דרגה אחרת. כיצד נוצרו ההבדלים? מאופן המסע והמעבר שלהם בעולמות. כל נשמה הושפעה מעולם אחר, ותכונתו של אותו עולם נקבעה והצטיירה בה.

ניתן להמשיך זאת לשני אנשים שיצאו יחד לטיול, במסלול שווה של כמה ערים ומדינות בעולם. האחד עבר את המסלול כולו במספר ימים והגיע לנקודת היעד האחרונה, ואילו השני התעכב שבועות ארוכים ואף חודשים בכל מקום ומקום, למד את מנהגי המקום ושפתם, התערה עם האנשים,

וממילא הושפע ולמד מהם. אף ששניהם עברו באותם מקומות, כל אחד הושפע אחרת, על פי אותם מקומות שבחר להתעכב בהם יותר ולהתערות עם האנשים הגרים שם.

כך בנשמות, ישנה נשמה ש"התעכבה" בעיקר בעולם הבריאה למשל, ממילא היא קבלה את תכונות עולם הבריאה - תכונות השכל וההבנה. לעומת זאת נשמה אחרת "התעכבה" בעיקר בעולם היצירה, וממילא היא קיבלה את תכונותיו של עולם היצירה - המידות והרגש והטבעי.

ומכאן, שאף שבכל נשמה ערך אלוקי מוחלט, מצד שרשה בעולם האצילות, ששם הוא מקור הנשמות כולם, הרי בירידתה למטה, נעשים בה הבדלים ונקבעים בה התכונות הייחודיות שלה.

[וכאן ניתן להכניס נושא יסודי נוסף, מהו תפקידם של הצדיקים, או במילים פשוטות מהו תפקידו של "רבי".

ובהמשך לרצף השיעור ניתן לבאר זאת בקצרה כך: 'הרבי' הוא נשמה שמגיעה מעולם האצילות, כמו כל הנשמות, אלא שמעברה בכל העולמות עד שירדה למטה, לא השפיע עליה מאומה. היא נמצאת כאן כמונו, אך היא חווה את האלוקות בדיוק כמו בעולם האצילות, שם הנשמה הינה בהתבטלות והתמזגות מוחלטת לקב"ה.

ומכאן נמצא, שאם הנשמה רוצה להתקשר באמת אל השרש והמקור שלה עצמה - בעולם האצילות, היא צריכה להתקשר לרבי, כי הרבי "מזכיר" לה ומחבר אותה, אל השרש והמקור שלה בעולם האצילות, כיון שהרבי זו נשמה מעולם האצילות, שגם בירידתה למטה לא חל בה שום שינוי.

אם רוצים להרחיב בנושא זה, ניתן להביא כמקור את המבואר בתורה אור פרשת משפטים בחילוק בין "זרע אדם" ל"זרע בהמה", ששם מבאר את מעלת הנשמות בהקשר העולמות - אצילות מול בריאה יצירה עשייה, ועל דרך זה במקומות נוספים].

ומכאן צריך להסיק, כי מאחר שכל הנשמות שרשם בעולם האצילות, עולם האלוקות המוחלט, הרי לכל נשמה יש ערך עצמי אלוקי, שהינו מעבר לתפקידו וזהותו הפרטית בעולם.

עיקרון זה חשוב מאוד, הן בהסתכלות של האדם על עצמו - שצריך להאמין בערכיות האלוקית הקיימת בו שאינה מותנית בשום דבר, והן בהסתכלות על האחרים.

יחד עם זאת, במעבר האלוקי של הנשמה בעולמות השונים עד שירדה למטה והתלבשה בגוף, נעשה כביכול "שכחה" של המקור האלוקי העצמי, וכל נשמה קיבלה זהות פרטית, על פי תפקידה ועניינה הייחודי. וכמשל האברים השונים בגוף האדם, שאף ששרש כולם ב"מוח האב", הרי על ידי תשעת חודשי ההריון נעשו החילוקים ביניהם (וכמבואר בתניא פרק ב).

[מהניסיון, פעמים רבות כשנושא זה עולה, במידה והקהל מספיק "ערני", עולה ומתעורר נושא יסודי נוסף - מהו תפקידה הפרטי של כל נשמה? איך מזהים את הייחודיות של כל אחד? איך אדם יודע את תפקידו בעולם? וכן הלאה. ראוי להקדיש לזה שיעור שלם או אפילו סדרת שיעורים, אבל בקצרה כמה נקודות שאפשר להעלות בקשר לענין זה:

א. באם הרבי נותן לאדם שליחות, הרי הוא יכול להיות "בטוח" כי שליחות זו היא תפקיד נשמתו. ב. באם האדם רואה שייכות פנימית מיוחדת לתחום או ענין מסויים, או כישרונות מיוחדים והצלחה בדברים מסוימים, יתכן שבזה תפקידו ועניינו. ג. דוקא דברים חשובים ועיקריים באים לעיתים עם ניסיונות קשים ומניעות, וזה עצמו ראייה שבזה תפקידו ושליחותו. ד. צריך לסמוך על ההשגחה האלוקית, שבוודאי תכוון אותו ותפגיש אותו עם אותם עניינים/תחומים/בני אדם/מקומות, שעל ידם יבצע את שליחותו בעולם.

ועוד ועיקר: החשיבות היא בעצם העלאת שאלות אלו. גם אם האדם לא יודע עדיין לענות לעצמו את התשובה, הרי בזה שהוא מודע וקשוב לזה שיש לו שליחות אלוקית בעולם, הוא יוכל להגיע לביצועה ולא לפספסה].

עד כאן נתבאר עניינם של העולמות הרוחניים, ההקשר לעבודתו הפרטית של האדם, וזיהוי כל אחד על פי תכונתו ומבנה האישיות שלו, לאיזה עולם הוא שייך וכדומה.

[אך כפי שנתבאר לעיל, האדם צריך לחוש כיצד מה שהוא לומד, מסייע לו גם בחיים האישיים היומיומיים שלו, ולכן כאן כדאי להרחיב יותר כיצד לימוד מבנה

העולמות משפיע על האדם ביום-יום, כפי שיבואר בשורות הבאות: [חלוקה נוספת ויסודית בין ארבעת העולמות, שיש לה משמעות מעשית גם עבורנו, היא החלוקה בין הטוב ורע באותם ארבעת העולמות, כפי שנקרא בפיסקה הבאה:

פיסקה 6 – היחס בין הטוב והרע

תחלת הכל הוא בקדושה, דהיינו עולם האצילות - "כולו טוב", ואחר כך נמשך למטה על ידי הממוצעים לעולם הבריאה - "רובו טוב ומיעוטו רע", ועולם היצירה - "חציו טוב וחציו רע", עד לעולם העשיה ש"רובו רע" (ספר המאמרים תשל"ג).

[המקור לחלוקה זו היא בין השאר בעץ חיים (הקדמה לשער מג) ושם כותב כך: "וההפרש הוא: שבבריאה הקליפה מועטת מן הקדושה ונפרדת ואינה נדבקה, וביצירה הקליפה והקדושה בשיקול אחד ואינן מתערבים, ובעשיה הקליפה מרובה על הקדושה, ומעורבים טוב ורע, בבחינת הלבושים ולא בבחינת הכלים והעצמות חס ושלום, והבן זה היטב ואל תטעה".]

ביאור הדברים:

ההבדל בין העולמות הוא לא רק במימד הפנימי העיקרי שבכל עולם (כפי שנתבאר שעולם הבריאה עניינו שכל, ועולם היצירה עניינו רגש וכן הלאה), אלא גם ביחס של הטוב והרע שביניהם.

ולמרות שמדובר כאן על עולמות רוחניים של קדושה, ולא שייך שם "רע" באופן המוכר אצלנו, אף על פי כן, בעולם הזה הגשמי, עלול לצאת ולהשתלשל מזה ענין של רע.

[כלומר, זה לא שיש חלילה "רע" בעולמות הקדושה, אלא שבגלל שמדובר על שם על "נבראים" בעלי מודעות עצמית נפרדת, לכן עלול להשתלשל מזה רע. וכמו שהובא לעיל מהעץ-חיים, שהטוב והרע המעורבים הוא "בבחינת הלבושים,

ולא בבחינת הכלים והעצמות חס ושלום".

את המושג "רע" לא חייבים לפרש כמעשה שנעשה עם "רוע לב" בכוונה להזיק ולמרוד וכדומה, גם "טעות", או "בחירה לא נכונה" יכולה להתפרש כ"רע".

ועל פי זה יוצא, שככל שהעולם יותר עליון וההתבטלות האלוקית שבו נעלית יותר, הסיכוי שישתלשל מזה עניין של רע או טעות הוא קטן יותר. וככל שהעולם נמוך יותר, וההתגלות האלוקית שבו מועטת יותר, יש יותר סיכויים לרע וטעות (ועד שבעולם העשייה הגשמי "רובו ככולו רע").

ומאחר שלמדנו שאצל כל אחד מאתנו יש את כל העולמות, ואת כל המימדים הפנימיים שבאים מהם, הרי, ככל שאנו מגלים בתוכנו חלק עליון ונעלה יותר, הסיכוי לטעות ו"רע" הוא נמוך יותר.

ובפרטיות:

כשם שההגדרה של עולם העשייה הגשמי היא ש"רובו ככולו רע", כך כאשר אנו פועלים ומקבלים החלטות מתוך המימד של עולם העשייה, רוב הסיכויים שהבחירה שלנו תהא בחירה שגויה, במזיד או בשוגג.

עולם העשייה עניינו חומר גשמי. המימד העיקרי שבו הוא עצם המעשה. וכך אצל האדם: אם הוא פועל בעולם רק מתוך רווח חומרי חיצוני, וזה ה"מדד" הפנימי שמניע אותו, רוב הסיכויים שהבחירות שלו בחיים יתבררו כשגויות.

כשם שבעולם היצירה היחס בין הטוב והרע הוא שקול, "חציו טוב וחציו רע", כך כאשר אנו פועלים ומקבלים החלטות מתוך המימד של עולם היצירה, שהוא המימד הרגשי, ישנם סיכויים רבים - ועד לחמישים אחוז, שהבחירה שלנו תהא שגויה ובלתי נכונה.

ניתן להשוות זאת לאדם שמנהל את חייו על פי רגשותיו בלבד. קבלת ההחלטות שלו היא רק מתוך החוויה - האם הוא אוהב את הדבר או לא.

אמנם זו כבר דרגה עליונה יותר מהדרגה של עולם העשייה, שמקבילה לאדם שגם רגשותיו שבוים ברובד החומרי, הגופני והנמוך שבעולם, וכאן מדובר

על אדם שמצליח לעורר "רגשות" בתוכו, יש לו "לב" פעיל ומלא חוויה, שזהו כבר התגלות של "כוחות נפשיים" נעלים יותר, אבל כיון שהמניע הפנימי שלו בחיים הוא הרגש, הרי טבעו של הרגש הוא חוסר יציבות, כמו מצבי רוח מתחלפים, וכאשר הוא מתנהל ללא בקרה והכוונה שכלית, ניתן להגיע באמצעותו גם לטעויות רבות, כי לפעמים "הרגש" קולע אל האמת, ולפעמים מטעה ומסנוור, ולכן ההיסמכות עליו, היא כמו להטיל מטבע, שלכל צד יש חמישים אחוז שאליו יפול.

כשם שבעולם הבריאה, הרוב טוב והמיעוט רע, כך כאשר אנו פועלים ומקבלים החלטות מתוך המימד של עולם הבריאה, שהוא המימד השכלי, רוב הסיכויים שהבחירה שלנו תהא בחירה נכונה.

אדם שהתנהלותו בעולם היא באופן של "מוח שליט על הלב", כלומר, כל דבר הוא בוחן במשקפיים שכליות, בוחן את הנתונים, רואה את הדברים בצורה מאוזנת ושקולה, ולא נסחף אחרי רגשותיו, הרי רוב הסיכויים שלו לבחור נכון ולהצליח.

אם הוא מחליט על מקום עבודה לדוגמא, לא על פי משיכה רגשית או נוחות, אלא על פי בחינת נתונים שכליים, התאמה, רווח והפסד, השקעה לטווח רחוק וכו', שכל אלו הם נתונים שכליים שהאדם רואה על ידם את הדברים בצורה יציבה ואובייקטיבית יותר, הרי סיכויי הבחירה שלו הם סיכויים טובים - "רובו טוב".

אבל עדיין זה רק "רובו טוב" ולא "כולו טוב". הסיבה לכך היא שגם השכל הוא מוגבל. וכפי שעולם הבריאה, למרות דרגתו הנעלית, הוא עולם של נבראים, בעלי מודעות עצמית, הרי גם אדם שפועל במשקפיים שכליות בלבד, עלול לטעות, כי גם השכל לא מסוגל לראות את המציאות באמיתתה ושלמותה.

לעומת זאת, על עולם האצילות נאמר ש"כולו טוב". בעולם האצילות ישנה התבטלות והתמזגות מוחלטת לקדוש ברוך הוא, ללא שום מציאות וישות עצמית נפרדת.

גם כשמדברים על האדם בעולם שלנו - לפעול מתוך מימד של עולם האצילות, פירוש, שהאדם מוכן למסור את עצמו לגמרי לכוונה העליונה, מתוך התבטלות לערכיות המוחלטת. זהו שינוי גישה מוחלט. התייצבות מול הערך המוחלט וניסיון להתקרב אליו ככל האפשר מבלי לראות אותו על פי המקום המוגבל של האדם.

כאשר הסיבה להתנהלות האדם היא הבנה שכלית או תחושה רגשית (בלבד), הרי כיון שיכולים להתבצע שינויים בהנחות השכליות או בתחושתו של האדם, יכול להיות שינוי גם באותו ערך שנשאב מהם.

ברובד השכלי קיימת אמנם הסתכלות בריאה ומאוזנת על החיים, אבל אין שם התמסרות מוחלטת, ולכן זהו עדיין רובד פנימי שאינו מושלם.

[כאן אפשר לספר את הסיפור על החסיד של אדמו"ר הזקן, שהיה עשיר גדול שחיתן כבר את ילדיו וגם הם הסתדרו היטב, והוא קיבל על עצמו לחתן את ילדי קרוביו והבטיח עבורם נדוניה יפה. באה השעה ונתהפך עליו הגלגל, והוא נעשה אביון מרושע ובעל חוב גדול.

נסע החסיד אל אדמו"ר הזקן ושפך בפניו את ליבו המר.

בהאינו לדבריו אודות מצבו, הרים אדמו"ר הזקן את עיניו ואמר בניגון כדרכו בקודש: סיפרת הכל מה שאתה צריך, ואילו על מה צריכים אותך אינך אומר כלום!

החסיד התעלף והמשרת הוציאו מחדר רבינו הזקן. כשהתאושש, התבונן בדברי הרבי אליו, שכח את כל צרותיו והחל לעסוק בתורה ותפלה כראוי.

כעבור זמן מסוים ציווה רבינו הזקן להכניסו אליו שוב. כששמע החסיד שרבינו הזקן קורא לו, נשבר ליבו בקרבו, בהתבוננו שוב ושוב במאמר הקודש שאמר לו רבינו הזקן "אתה מספר כל מה שאתה צריך ואילו על מה צריכים אותך אינך מספר כלום", בכה מקירות לבבו, צם ועסק בענייני עבודה.

כשנכנס אל רבנו הזקן היה שבור כחרס הנשבר, אמר לו רבינו הזקן: כעת שאתה יודע ומרגיש את "אמת ה' לעולם", שהאמת היא הוי", היה הווה ויהיה כאחד, לאמת זו מגיעה נשמה בגוף, יכול אתה כבר לנסוע הביתה וה' יתברך יצליח לך. וכך היה. (מובא בספר התולדות של אדמו"ר הזקן חלק ד, עמוד 9401).

אם ננסה, ב'דרך אפשר', להשליך את הסיפור הזה לנושא בו אנו עוסקים, הרי

כשהחסיד נכנס לרבי, הוא היה שקוע במצבו האישי הבעייתי. למרות שהיו לו סיבות טובות לבקש ישועה, שהרי היו לו מטרות נעלות של עזרה לבני משפחתו ולאחייניו, בכל זאת, הגישה שלו היתה כנראה מתוך מקום שמרגיש את מציאותו בצורה הגיונית ושכלית.

ואילו הרבי בדבריו הנוקבים "אל תספר מה אתה צריך, אלא מה צריכים אותך", שינה לאותו חסיד את נקודת המבט מהקצה אל הקצה, למקום של התמסרות למשהו שמעבר. דבריו של הרבי פעלו בו באופן עמוק כל כך עד שהוא התעלף במקום ושכח על עצמו באופן מוחלט, כפי שמתואר בסיפור].

דרגה זו דורשת מאמץ ויגיעה גדולים מאוד, אך בתהליך אמיתי של עבודה נפשית אפשר וצריך להגיע גם לרובד הזה.

זהו בעצם כל ענין השליחות. האדם לא חושב על צרכיו וענייניו, אלא מהי שליחותו בעולם. לא מה הוא צריך אלא מה צריכים אותו.

[מומלץ בשלב זה של השיעור, להציג מספר מקרים וסיטואציות בהם האדם צריך לבחור ולהחליט החלטות, ולבחון יחד כיצד תראה ההחלטה מתוך כל אחד מהמידים הנזכרים].

לסיכום המבנה של ארבעת הדרגות, כדאי לציין כי מבנה זה מתאים גם לארבעת החלקים שכל אחד מאתנו מורכב מהם: גוף, נפש בהמית, נפש שכלית ונפש אלקית.

הגוף מקביל לעולם העשייה. האדם שהתנהלותו בעולם הזה היא מתוך דאגה לצורכי הגוף בלבד, הוא בדרגה הנמוכה ביותר.

הנפש הבהמית, שעיקרה מידות, מקבילה לעולם היצירה.

הנפש השכלית מקבילה לעולם הבריאה.

הנפש האלוקית, שהיא חלק אלוקה ממעל ממש, שייכת לעולם האצילות.

הקדוש ברוך הוא נתן לנו את כל ארבעת החלקים הללו, כי הוא רוצה שנשתמש בכלם, אבל צריך להכיר את סולם הדרגות שלהם. הנפש האלוקית היא העליונה ביותר, וחשיפתה באמת מבטאת את ביטוי ה"שליחות" וההתמסרות אל הערכיות האלוקית הנעלית ביותר. לאחר מכן, צריך להוריד

את הדברים גם לרובד השכלי, לפעול גם על הרגשות והמידות, והעיקר - להביא את הדברים לידי פועל, במעשה ממש, שהרי המעשה הוא העיקר, ותכלית בריאת כל העולמות, הוא דוקא להוריד את השכינה ולגלותה למטה בעולם הזה התחתון הגשמי, שזהו התוכן הפנימי של ה"גאולה" האמיתית והשלימה אליה אנו מצפים בכל רגע ממש.